

KURT HOLMGREN:

Juristrollen

Juristerna har trängts tillbaka på många olika arbetsområden, konstaterar regeringsrådet Kurt Holmgren. Förr var de flesta statssekreterare jurister och det fanns gott om inflytelserika jurister i riksdag och förvaltning. Juristernas inflytande är dock fortfarande ganska starkt både i kanslihuset och inom ämbetsverkens ledande skikt.

Förra höstens Nordiska juristmöte gav professor Stig Strömholm tillfälle att utveckla sina synpunkter på juristernas roll i dagens samhälle. Hans tes, att juristerna alltid står makten nära, har i viss mån kritiserats i en ledare i DN – där varnade man för att juristrollen kunde utvidgas "utöver de gränser som är naturliga i ett demokratiskt rättssamhälle". Hur är nu läget rent faktiskt, som det uppfattas av en praktiker, vilken ett par gånger haft anledning skärskåda saken?

Till en början får det medges, att juristerna inte hos den allmänna opinionen har någon särskilt stark ställning – vi måste medge, att vi sällan lyckats producera något anslående i den stora publikens ögon. Det är obestridligt, att vårt yrke inte har samma aura som utmärker männen i vitt (för att inte tala om deras ekonomiska standard!). Det är ont om pris, som är avsedda att stimulera insatser eller fortsatt arbete inom juridikens fält – sådana som finns i rik måtto för medicinare, fysiker, kemister. Fastän en kritisk vetenskapsman ansett vårt tanke-system behäftat med en hel del magi, är det alldeles klart, att våra prestanda saknar varje spår av den magiska tjusning, som omger tex atomteknikernas insatser eller annat avancerat ingenjörsarbete. Att humanisterna har ett bättre grepp över opinionen än juristerna, är tydligt för varje TV-tittare – detta gäller inte bara litteratur- och konsthistoriker och andra humanister med relativt lättillgängliga forskningsområden utan också representanter för humaniora i vidsträckt mening som filosofer, arkeologer och kulturgeografer. Våra stora mäns storhet är i allmänhet insedd och erkänd av få utanför vår egen krets; detta gäller

nästan i lika mån på det nationella som det internationella planet. Vilka juristnamn från de sista 100 åren kan i någon mån tävla med sådana humanister som historikern Trevelyan, filosofen Bergson och litteraturhistorikern Brandes?

Det kan heller inte förnekas, att juristerna relativt sett trängts tillbaka på många olika arbetsområden, statliga såväl som enskilda. De konsultativa statsråden – tidigare nästan alltid jurister och mycket inflytelserika regeringsledamöter (märk Linnér, Undén, Bergquist, Kling) – har upphört att finnas till (utom i undantagsfall). Själva rättsväsendet är visserligen alltjämt nästan helt dominerat av jurister, men för förvaltningens del kan det inte bestridas, att politiker, ekonomer och socialt utbildade i väsentlig mån tagit över också de högre posterna. I tidningsdebatten och i övriga massmedia är jurister sparsamt företrädde; jag kan för ögonblicket bara påminna mig Gustaf Petrén, Stig Strömholm och Anna Christensen (professor i Lund) samt TCO-juristen Stig Gustafsson som mera frekventa debattörer. Längesen förfluten är den tid, då Sveriges Radio flitigt anlätade en man med regeringsrådet Carl Kuylenstiernas (född 1889, alltjämt i livet) livliga framställningskonst. I Riksdagen har antalet jurister gått ner – Gösta Bohman och Olof Palme har dock jurkand. I det kommunala livet torde det vara något bättre – kommunfullmäktiges ordförande i huvudstaden var juristen Rutger Palme – men ändå är juristandelen ringa. Litet bättre är det inom näringsorganisationerna, där juristerna rätt ofta anlitas på chefsposterna, men på företagets högsta tjänster är de

inte många; det har gått 25 år sedan någon i ett debattinlägg kunde slå fast, att 15–20 procent av bolagen på börsens A-lista hade f.d. domstolsjurister som verkställande direktörer.

Departementen

Innebär nu detta att Strömholms tes om juristerna som en makten särskilt närliggande kategori är felaktig (i varje fall för Sveriges del)? Såvitt jag kan se, är det inte tesen dock fog för sig. Faktiskt är juristinflytandet, fastän mindre än förr, fortfarande mindre eklatant, alltjämt ganska starkt både i kanslihuset och inom ämbetsverkens ledande skikt. För departementens del har visserligen tendensen till politisk rekrytering föräntlet, att bland statssekreterarna blott några få är jurister – därav endast två domstolsjurister mot fem för 25 år sedan – men här är att observera, att statssekreterarfunktionen ändrats i karaktär; vederbörande är nu ofta en sorts förtäckt vice minister eller politisk chefsassistent – utan de uppgifter som tidigare administrativ souschef, vilka tjänster hade ännu på 50-talet. I stället har i de departement den administrativa ledningsfunktionen övergått till andra befäringar, till ningshavare, antingen expeditionsschefer eller funktionärer med titeln departementsråd etc.; dessa damer och herren har ofta det avgörande inflytandet över allt, särskilt inom den del av departementets frågekomplex, där de politiska elementen är svaga eller obefintliga (och hit hör, till skillnad från vad jag tror, det stora flertalet av de verkligt tydelsefulla ärendena). 1981 års statsrevisorer ligger tilläggsvis till och ger tillräckligt tydliga svar på de frågor som ligger till grund för denna artikel. De ligger tilläggsvis till och ger tillräckligt tydliga svar på de frågor som ligger till grund för denna artikel.

chefer, rättschefer, departementsråd och andra enhetschefer) ungefär 50 procent alltiämt är jurister; ungefär hälften av dessa är domstolsjurister – med bibehållen befattning i hovrätt eller kammarrätt. Domstolsjurister är fö en i alla departement (både på tjänster och som utredningsmän eller utredningssekreterare) flitigt anlitad kategori – enligt samma statskalender (frånsett UD) omkring 200 på sammanlagt cirka 1300. För ämbetsverkens del kan konstateras, att av över 80 generaldirektörer och likställda 25 är jurister, därav hälften fd domstolsjurister (och departementstjänstemän). Landshövdingarna är numera i det väsentliga politikernas sluttjänster. En fd domstolsjurist finns dock – herr Gullnäs i Falun – och ett par andra jurister (Hörjel, Johansson!).

Vad angår domstolsjuristerna i departementen betraktar utomstående ofta med undran dessa, i regel på längre tid (ett eller ett par årtionden) från domstolarna inlånade förmågor; man menar, att anlitandet av sådana människor tyder på en överskattning av det värde, som rättskunskaper kan ha. I själva verket är det så, att juristerna i allmänhet engageras ej för att speciellt bevaka juridiska synpunkter utan därför att hovrättsfolket och kammarrättarna anses representera en ganska hög allmänduglighet – med både skrivkunnighet och stor förmåga att sätta sig in i nya ting och raskt komma till beslut; det är en vana som vederbörande förvärvat i överdomstolarna, där en föredragande får finna sig i att från dag till annan flera gånger hoppa från en sorts mål till saker av helt annan art. En genomsnittligt hygglig intelligens – i förning med rörlighet och arbetsförmåga –

är de egenskaper som förskaffat domstolsjuristerna deras goda ställning i hög administrativ tjänst, inte speciellt deras juridiska bakgrund.

Utomlands är det, såvitt jag vet, bara Frankrike som ger liknande exempel på domstolarnas roll som reservkader för den högre förvaltningen: här är det folket från Conseil d'Etat (den franska regeringsrätten) och la Cour des Comptes (en sorts räkenskapsdomstol) som anlitas centralt; det har varit fallet under hela 1900-talet, från Poincaré till Leon Blum, från de Gaulle till Mitterand.

Riksdagen

Ett samhälleligt gebit finns det emellertid, där juristerna trängts tillbaka; det är som förut antytts riksdagen. Här finns numera en del organisationsjurister och åtskilliga heltidspolitiker med jur kand men mycket få domare – inte fler än Carl Lidbom, Inger Lindquist och Håkan Winberg? – och alls inga universitetsjurister eller advokater: det var länge sedan de juridiska fakulteterna i kamrarna hade företrädare som Trygger och Undén och advokatståndet kunde uppvisa namn som Karl Staaff och Eliel Löfgren, herrarna Gezelius i Falun (far och son), Ingrid Gärde-Widemar mfl. Det är en brist i vårt parlamentariska liv, att advokaterna i allmänhet och speciellt affärsjuristerna icke satsar några kapaciteter på det politiska arbetet. Det ter sig också besynnerligt i betraktande av att både i storstaternas parlament – England, Frankrike, Tyskland – och i våra grannländer, särskilt Danmark, advokaterna utgör ett betydande inslag och spelar stor aktiv roll. Förmodligen är det

riksdagsarbetets utvidgning att omfatta hösten, som föranlett att även allmänintresserade advokater ej vill taga riksdagsuppdrag. Samma förhållande ligger väl fö bakom den ringa tillgången i riksdagen på större näringsidkare (andra än jordbrukare) samt läkare.

Till sist: Ligger det någon fara i den relativt starka ställning, som juristerna förmått bibehålla i vårt samhällsliv och särskilt i allmän tjänst – trots statsverksamhetens utvidgning till nya områden (tekniska, ekonomiska och sociala) med ringa anknytning till juridiken? Bakom en sådan fråga ligger väl en undran, om ej den juridiska bakgrunden skulle göra vederbörande för intresserade av formell korrekthet – om man så vill byråkratisk omständlighet – på bekostnad av materiella synpunkter, det må gälla affärsverksamhet, socialhjälp eller ingenjörarbete (alltefter det sakområde det gäller). Helt obegriplig är ej denna undran, lämpligen illustrerad av ett påpekande

att vårt offentliga byggnadsväsen dirigeras av en jurist med huvudsaklig tidigare erfarenhet av undervisningsanstalter, i Kopparbergs län, ett av våra mest utpräglade industrilän, som landshövdingen har en domstolsjurist med tidigare tjänstgöring mest i justitiedepartementet, i riksrevisionsverket dirigeras av en annan domstolsjurist, vars föregående sats bl a gällt grundlagsreformen. Svaret är, att det mesta hänger på vederbörandes duglighet (samt vilja att – trots mycket lägre lönenivå – stanna i statstjänsten – inte på den juridiska kunnigheten. Det är också realistiskt att påpeka, att regeringen utnämner jurister till alla de chefstjänster på utomrättsliga ämbetsen som en orsak kan vara, att staten länge har svårighet att locka till sig de bästa teknomerna och teknikerna – dessa går naturligtvis självklart till näringslivet – och då är det bra att ha allmändugliga jurister att till.